

LÄRARHANDLEDNING **KUNG LEAR**

DRAMATEN

HEJ PEDAGOG!

Det här materialet vänder sig till dig som ska se föreställningen Kung Lear med en elevgrupp. Här finns information för att förbereda er inför besöket, och förslag på samtalsfrågor och övningar att arbeta vidare med efteråt. Läs gärna igenom materialet och använd det du tycker känns relevant för din grupp. Vi på Dramaten arbetar återkommande med referensgrupper och provpublik. Vill du och din klass delta i arbetet med kommande produktioner?

Mejla sara.berg@dramaten.se

OM FÖRESTÄLLNINGEN

Peter Andersson spelar titelrollen i Shakespeares tragedi om ett tronskifte som leder till kaos. På scenen: Den åldrade Kung Lear vill, innan han stiger ner från tronen, fördela kungariket mellan sina tre döttrar. Men bara de som bedyrar sin kärlek för honom får en del av kakan. Hans lynniga beslut leder till en bitter maktkamp och snart befinner sig Lear själv på botten, utstött och föraktad. Samtidigt, bakom kulisserna, blir den uppburne manlige regissören sjuk och låter sin dotter ta över arbetet med uppsättningen av Kung Lear. Tillsammans med ensemblen brottas hon med pjäsens innehåll, sin egen nyvunna position och relationen till pappan.

William Shakespeare tros ha skrivit Kung Lear 1605 eller 1606. På Dramaten har den getts fyra gånger tidigare, första gången 1908 och senast 2003 i regi av Stefan Larsson. Kung Lear blir i regi och bearbetning av den tyske regissören och dramatikern Falk Richter en mångbottnad berättelse om makt, arv, generationskrockar och ett rike i kaos. Vill nästa generation verkligen ha förändring? Eller drivs de också bara av blint maktbegär? Falk Richter är en av Europas mest uppmärksammade samtida dramatiker.

INNAN TEATERBESÖKET

Peter Andersson spelar titelrollen i Shakespeares tragedi om ett tronskifte som leder till kaos. En del elever är vana att se scenkonst och för andra kan det vara första gången de besöker en teater. Det kan vara viktigt att påminna eleverna att man inte behöver "förstå" allt. En föreställning är en sammansättning av många olika delar: ord, rörelser, gestaltning, ljud, ljus mm. Kung Lear spelas på Stora scenen och är 3 tim, inklusive paus. Det kan vara bra att veta att det förekommer våldsamma scener, starkt ljud, ljus och stroboskopljus i föreställningen.

ATT VARA PUBLIK

Prata gärna med klassen om vad det innebär att vara publik. Vad är det till exempel för skillnad på att vara publik på en teaterföreställning och på bio? En viktig skillnad är att filmen i sig inte påverkas av vad som händer i publiken när den visas, eftersom den redan är inspelad. Teater däremot sker live - här och nu - och skådespelarna på scenen kan höra publikens reaktioner. När publiken reagerar på vad som händer under föreställningen blir det en del av föreställningen.

VEM ÄR VEM I KUNG LEAR?

LEAR

Storbritanniens kung

"Vi gråter när vi föds, för vi ska tvingas ut på stora dårhusscenen."

GLOUCESTER

Greve

*"Jag saknar väg, behöver därför inga ögon.
Blind var jag redan när jag såg."*

GONERIL

Lears dotter

*"Min far
Jag älskar dig långt mer
än ord kan säga,
långt mer än mina ögon,
mer än frihet."*

REGAN

Lears dotter

*"Du avgår och efter-
lämnar ett förgiftat
arv!"*

EDGAR,

Glocesters son (som senare klär ut sig till "Galne Tom")

*"Vem var du förut?
Och vem var du förut?
Och vilka var ni förut,
innan ni blev det ni är
idag?"*

EDMUND

Glocesters oäkta son

*"Vi är dom ut-
stötta. Vi passar
inte in."*

CORDELIA

Lears dotter

*"Och lika ung, min far,
som jag är ärlig."*

KENT

Greve (som senare klär ut sig till Narren)

"Ni borde först ha blivit klok och sen gammal."

OSWALD

Gonerils förvaltare

*"Om ni ursäktar, mylord:
jag är ingenting av detta"*

EFTER TEATERBESÖKET

När det gäller att tolka teater finns det inte något rätt eller fel. Ni som sett föreställningen har säkert upplevt den på olika sätt. Vi vill uppmuntra till reflektion och samtal bortom huruvida föreställningen var "bra" eller "dålig". Vi hoppas att Kung Lear kan bidra till spännande samtal i klassrummet.

MINNESRUNDA

Ett sätt att börja prata om föreställningen är att samla ihop upplevelserna i en runda. Samla klassen, gärna på stolar i en cirkel. Börja med att låta var och en fundera för sig själv kring vad hen minns starkast från föreställningen. Uppmuntra eleverna att vara tysta och kanske blunda medan de funderar. Låt sedan var och en i tur och ordning säga något de minns från föreställningen, till exempel en karaktär, en replik eller något ur scenografin. Var och en säger bara en sak de minns.

SCENRUMMET

- I vilka olika rum/miljöer utspelade sig berättelsen? Hur skapades de olika rummen?
- Fanns det någon scen där scenografin som var särskilt effektivt?
- Hur användes ljus och video?
- Hur förändrades scenbilden under föreställningens gång?

EN PJÄS I PJÄSEN

Ett vanligt fenomen i Shakespeares pjäser är att det finns en pjäs i pjäsen. I Falk Richters uppsättning av Kung Lear finns också en pjäs i pjäsen, nämligen den om regissören Karin Lind, som får ta över sin pappas uppsättning av Kung Lear när pappan bli allvarligt sjuk. Tillsammans med skådespelarna och regiassistenten diskuterar hon pjäsens innehåll och utmanas under processen i sin egen roll till sin berömda pappa

- Vad tycker ni att "pjäsen i pjäsen" tillför i den här uppsättningen?
- Hur följde berättelsen om regissören Karin Lind handlingen i Kung Lear?
- Vilken effekt gav det att blanda "nutid och dåtid"?

KARAKTÄRERNA – SAMTAL

Dela in eleverna i mindre grupper och låt dem prata utifrån olika karaktärer. Uppmuntra eleverna att tolka och gissa runt karaktärerna. Det finns inte några färdiga svar.

► Kung Lear

Varför tror ni att kungen ville att döttrarna skulle tävla om vem som tyckte mest om honom?

Och varför reagerar han så starkt på Cordelias ord?

Hur förlorar Kung Lear sina män?

Varför hamnar han ute i stormen?

Hur upplever ni Kung Lear på slutet?

► Regan

Vad vill Regan i början av pjäsen?

Hur vill hon förändra landet?

Vad vill hon i slutet av pjäsen? Finns det några hinder?

► Goneril

Vad vill Goneril i början av pjäsen?

Hur vill hon förändra landet?

Vad vill hon i slutet av pjäsen? Finns det några hinder?

► Cordelia

Varför vill inte Cordelia tävla om vem som tycker mest om Kung Lear?

Var det rätt av henne?

Vart tar hon vägen sen?

► Edmund

Det tog många år innan greve Gloucester berättade öppet om att Edmund var hans son, hur tror ni att det kändes?

Varför tror ni att Edmund skriver det falska brevet från Edgar?

Vad är Edmunds mål i livet?

► Edgar

Det tog många år innan greve Gloucester berättade öppet om att Edmund var Edgars bror, hur tror ni att det kändes för Edgar?

Edgar klär ut sig som "Galne Tom". Varför tror ni att han gör han det?

På slutet är Edgar den ende som överlever. Hur tror ni att han blir som ny kung?

► Kent

Hur reagerar Kent på Kung Lears uppdelning av riket?

Kent klär ut sig till narr. Hur vågar narren både roa och reta kungen?

Varför fortsätter Kent/ Narren att vara så lojal mot kungen?

KUNG LEAR, SUCCESSION OCH GAME OF THRONES

Visste du att William Shakespeares Kung Lear har inspirerat tv-serien Succession? Och det är långt ifrån den enda serien som hämtat stoff från den engelska dramatikern. Här är de fem kanske mest populära serierna som bär tydliga spår av Shakespeare.

1. SUCCESSION

HBO-serien Succession (bilden) är starkt inspirerad av Kung Lear. Såväl grundförutsättningarna som karaktärerna känns på många sätt igen. Båda berättelserna handlar om imperier ledda av en stark äldre förgrundsgestalt (Kung Lear och i Succession Logan Roy) där ett tronskifte är på väg. Men vem av barnen kan övertyga kungen om att den är rätt person för att ta över?

2. HOUSE OF CARDS

Netflix-serien House Of Cards, om paret Claire och Francis (Frank) Underwoods jakt på makten i Vita Huset, har många likheter med Shakespeares Macbeth. Båda berättelserna handlar om politisk ambition och drivkraften efter makt, om korruption och hämndbegär. Såväl Frank Underwood som Macbeth har en högst motiverad fru vid sin sida – Claire respektive Lady Macbeth, som delar och göder makarnas ambitioner. Frank Underwood har också jämförts med annan av Shakespeares blodtörstiga maktspelare: Richard III. Inte minst då de båda talar rakt ut till publiken om sina planer och ambitioner och har tydligt psykopatiska drag.

3. LOST

Något av ett långskott, men grundpremisserna är väldigt lika. Precis som i Shakespeares Stormen blir här en grupp människor strandsatta på en ö där övernaturliga händelser är vardagsmat. Vad gäller karaktärernas likhet bär Shakespeares Prospero, som styr ön med magi och orsakar stormen som får fler människor att strandas på ön, tydliga likheter med den mystiska Jacob i Lost, som både sägs leda gruppen The Others och vara den som orsakat flygkraschen som inleder serien.

4. GAME OF THRONES

Här är det återigen Richard III som sägs bära likheter med serien, och då i form av kriget mellan släkterna Stark och Lannister som bär likheter med det Rosornas krig som utspelar sig i pjäsen (och även i verklighetens England på 1400-talet). Och vem i Game of Thrones skulle då vara Richard III? Jo, det anser nog de flesta vara Tyrion Lannister (spelad av Peter Dinklage) som med sin skrupelfria list manövrerar sig mot makten. De har också det gemensamt att de båda har synliga funktionsvariationer (Tyrion är kortvuxen och Richard III har puckelrygg) och är yngst i en syskonskara – och därmed födda långt från makten.

5. EMPIRE

En Kung Lear i hiphopvärlden. Något som var uttalat redan på idéstadiet, och som till och med sägs rakt ut i pilotavsnittet. När pappan och skivbolagsmogulen Lucious berättar för sina tre söner (till skillnad från Kung Lear som har tre döttrar) att han är sjuk och att sönerna måste konkurrera med varandra om vem som ska få ta över hans position säger en av dem rakt ut: "What are we, King Lear or something?".

STATYER – UPPVÄRMNING INFÖR "EN VIKTIG HÄNDELSE" OCH "ETT NYTT SLUT", DRAMA-ÖVNING

Detta behövs: Golvutrymme, fungerar bra i klassrummet om man skjuter undan bord och stolar. Dela in klassen i flera smågrupper, cirka 5–7 personer per grupp.

Instruktion: Förklara att eleverna tillsammans, i respektive grupp, ska gestalta olika ord som du kommer ropa ut. De ska använda sina kroppar och bilda så kallade "statyer". Till exempel om du säger "alla blir en cirkel" så ska respektive grupp tillsammans bilda en cirkel, kanske genom att ställa sig i en ring och hålla varandra i händerna. Statyerna ska stå helt stilla och vara ljudlösa. Det är bra om det finns en tidsbegränsning så att grupperna bejakar sina första associationer och hjälper varandra att snabbt ställa sig i statyer. Räkna gärna ner från 10 till 0 med instruktion om att de på "noll" ska stå helt stilla. Även om eleverna inte är vana att arbeta med drama brukar den här övningen fungera bra. Du börjar varje mening med "alla blir...", eleverna gör en staty. Du räknar ner från 5–0 och på noll ska alla statyer stå helt stilla. Ropa sen ut nästa ord.

Förslag på ord att använda som uppvärmning:

- ▶ En cirkel
- ▶ Ett slott
- ▶ En sjukbädd
- ▶ Ett kungarike
- ▶ Lojalitet
- ▶ En maktkamp
- ▶ En slutstrid

EN VIKTIG HÄNDELSE – GESTALTNING OCH DRAMAÖVNING

Detta behövs: Golvutrymme, fungerar bra i klassrummet om man skjuter undan bord och stolar. Dela in klassen i flera smågrupper, cirka 5–7 personer per grupp. Instruktion: Låt varje grupp välja ut en scen eller situation ur Kung Lear som de tycker är viktig för berättelsen. Låt dem sedan gestalta händelsen i en fryst staty. Låt en grupp i taget visa sin staty, låt de andra eleverna gissa vad de ser. Fråga varför de valt just den situationen som en viktig sekvens.

ETT NYTT SLUT – GESTALTNING OCH DRAMAÖVNING

Detta behövs: Golvutrymme, fungerar bra i klassrummet om man skjuter undan bord och stolar. Dela in klassen i flera smågrupper, cirka 5–7 personer per grupp. Instruktion: Prata om slutet i Kung Lear. Efter slutstriden överlever bara Edgar. Låt varje grupp hitta på ett eget slut. Låt dem sedan gestalta händelsen i en kort scen som visar ett alternativt slut.

Reflektion: Skulle pjäsen byta genre med det slutet? Tragedi? Komedi? Andra genrer?

LÄNKAR MED INSPIRATION

SVT play Världens historia - Shakespeare

Se den brittiska historiedokumentärserien om den världens kanske mest kända dramatiker, William Shakespeare.

<https://www.svtplay.se/shakespeare>

SVT play Kung Lear

Se en äldre version av Kung Lear från Orienteatern 1997. Välj ut en scen att titta på och jämför de två versionerna. Vad skiljer dem mest åt? Finns det tidsmarkörer som visar vilken uppsättning som är gjord 1997 och vilken som är gjord 2024?

<https://www.svtplay.se/video/8pXpYr8/kung-lear/avsnitt-1?video=visa&position=672>

Boktips:

Kent Hägglund, William Shakespeare En man för alla tider, Ordfront förlag, 2010